

Jon Epland og Eiliv Mørk

2. Seniorenes økonomi stadig bedre

Blant norske husholdninger er det ingen som har hatt så gunstig inntektsutvikling de siste årene som eldre seniorer, det vil si de som er 67 år eller eldre. Dagens pensjonister har et klart bedre pensjonsgrunnlag gjennom opptjente rettigheter i folketrygden enn gårsdagens pensjonister. De har også oftere tjenstepensjon og mer i oppsparte midler som gir betydelige renteinntekter. Blant seniorenne i yrkesaktiv alder (50-66 år) er flere enn før i jobb, særlig kvinner over 60 år. Også seniorenes formue og samlet gjeld har økt. Aleneboende minstepensjonister og eldre innvandrere med kort botid har klart mindre å rutte med enn andre seniorer. Mens alle husholdninger sett under ett har hatt en realvekst i totalforbruket på 17 prosent de siste seks årene, har de eldste hatt en vekst på 25 prosent i gjennomsnitt.

Inntekt og formue er to av de viktigste økonomiske ressursene menneskene rår over, og de har stor betydning for den enkeltes økonomiske velferd. Egen inntekt oppfattes av mange som en viktig forutsetning for uavhengighet og selvstendighet, og påvirker den enkeltes hverdag. Ut fra et levekårsperspektiv er det likevel den samlede husholdningsinntekten som betyr mest, siden en antar at de som bor i samme husholdning, pleier å dele på inntekter og utgifter.

I dette kapitlet skal vi først se på utviklingen i de individuelle inntektene for kvinner og menn i ulike deler av seniorbefolkningen. I tråd med det som en nevnt over, er det likevel husholdningsinntektene som best måler hvilke økonomiske ressurser seniorbefolkningen rår over. Hovedvekten av kapitlet omhandler derfor utvikling og fordeling av seniorhusholdningenes inntekter og formue.

Datagrunnlaget

I beskrivelsen av de personlige inntektene er skattestatistikken benyttet. Dette datagrunnlaget omfatter alle skattepliktige inntekter til hele den bosatte befolkningen per 31. desember i inntektsåret.

Datagrunnlaget som er benyttet til å beskrive husholdningsinntektene, er inntektsstatistikken for husholdninger. Denne statistikken omfatter alle personer bosatt i privathusholdninger ved utgangen av året. I tillegg til alle skattepliktige inntekter omfatter statistikken også en rekke skattefrie inntekter, som for eksempel barnetrygd, studiestipend, bostøtte, sosialhjelp med mer. Alle inntektsopplysninger er hentet fra ulike administrative kilder, for eksempel fra NAV, Skatteetaten, Husbanken og så videre.

2.1. Personlige inntekter

Innenfor seniorbefolkningen har yngre høyere individuelle inntekter enn eldre. Dette er forventet, siden mange av de yngre er yrkesaktive mens de eldre hovedsakelig er pensjonister. Men siden de eldste senioren har hatt best inntektsutvikling de siste årene, har forskjellen mellom yngre og eldre seniorer blitt gradvis mindre. I aldersgruppen 50-59 år var median bruttoinntekt 371 000 kroner i 2008. Personer i alderen 60-66 år har nest høyest inntektsnivå, med en medianinntekt på 310 000 kroner. De mellom 67 og 79 år og 80 år eller eldre har den laveste medianinntekten, henholdsvis 234 000 og 191 000 kroner.

I likhet med resten av befolkningen har senioren hatt en meget sterk økning i bruttoinntekt de siste årene. Medianinntektene i aldersgruppen 50-59 år økte for eksempel med over 50 prosent fra 1993 og til 2008, omregnet til faste priser. Veksten var enda høyere for eldre seniorer i yrkesaktiv alder, med en realvekst i medianinntektene på 66 prosent, mens yngre

pensjonister (67–79 år) tilsvarende økte inntektene med hele 80 prosent i samme periode. Tabell 2.1 viser likevel at det er de aller eldste pensjonistene som prosentvis økte inntekten mest, med nær doubling av inntektene mellom 1993 og 2008 (93 prosent). Den sterke inntektsveksten til de eldste skyldes både ekstraordinære opptrappinger av minstepensjonene i perioden (1998 og 2008), og det at stadig flere alderspensjonister har opptjent tilleggspensjon i folketrygden.

2.1.1. Kvinner nærmer seg menn

Også blant senioren er det klare forskjeller mellom kvinners og menns inntekter. Samtidig har det innenfor de fleste aldersgrupper funnet sted en klar utjevning som har redusert inntektsforskjellene mellom kjønnene. Figur 2.1 viser hvor mye medianinntekten til kvinner utgjør i prosent av mennenes medianinntekt de siste 15 årene.

Det er blant dem mellom 50 og 59 år at forskjellen mellom kvinners og menns bruttoinntekter er minst. I 2008 hadde

Tabell 2.1. Skattepliktig bruttoinntekt for ulike aldersgrupper. 1993-2008

	Median i 2008-kroner				Indeks 1993=100			
	50-59 år	60-66 år	67-79 år	80- år	50-59 år	60-66 år	67-79 år	80- år
1993	245 900	186 000	130 400	98 600	100	100	100	100
1994	251 200	185 100	129 500	97 200	102	100	99	99
1995	256 400	187 900	132 600	99 400	104	101	102	101
1996	266 600	196 200	138 600	104 100	108	105	106	106
1997	273 000	201 300	141 600	106 100	111	108	109	108
1998	286 000	212 700	151 300	116 900	116	114	116	119
1999	294 600	220 300	159 700	124 900	120	118	122	127
2000	298 800	226 400	165 000	129 400	122	122	126	131
2001	304 000	233 400	172 600	137 000	124	125	132	139
2002	314 600	245 800	181 400	144 500	128	132	139	146
2003	314 300	250 500	185 600	147 700	128	135	142	150
2004	321 500	260 100	190 900	150 300	131	140	146	152
2005	327 300	268 100	196 700	155 300	133	144	151	157
2006	335 100	276 600	204 300	162 600	136	149	157	165
2007	358 500	298 100	222 000	178 100	146	160	170	181
2008	370 700	309 500	234 200	190 500	151	166	180	193

Kilde: Skattestatistikk, Statistisk sentralbyrå.

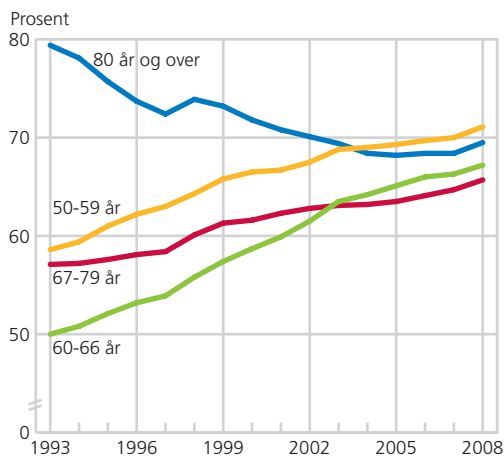
kvinnene i denne aldersgruppen et inntektsnivå som tilsvarte 71 prosent av mennenes inntektsnivå. Den forskjellen som består, skyldes først og fremst at flere menn enn kvinner er sysselsatt, og at menn i større grad enn kvinner jobber fulltid. Også blant de aller eldste på 80 år og over ligger kvinnes inntektsnivå på om lag 70 prosent av mennenes. En av forklaringene på de relativt små inntektsforskjellene blant de eldste er at det er mindre forskjeller i eldre kvinners og menns alderspensjoner, sammenlignet med yngre pensjonister. Det er ennå relativt få av dem som er 80 år og eldre som har store tilleggspensjoner i folketrygden, og relativt mange i dette alderssjiktet er minstepensjonister.

Blant yngre pensjonister i 60- og 70-årsalderen vil det derimot være mange menn som mottar tilleggspensjon, men fremdeles relativt få kvinner. Av den grunn er inntektsforskjellene mellom kjønnene noe større blant dem som er 60-66 år og 67-79 år, der medianinntekten for kvinner ligger på henholdsvis 67 og 66 prosent av mennenes bruttoinntekt.

Det har imidlertid skjedd en klar tilnærming mellom kvinners og menns bruttoinntekt de siste årene. Dette gjelder først og fremst for dem mellom 60 og 66 år. I denne aldersgruppen har kvinnes inntektsnivå økt fra å kun tilsvare halvparten av mennenes inntektsnivå på begynnelsen av 1990-årene, til å utgjøre vel to tredjedeler i 2008. Det er først og fremst økt sysselsetting blant kvinner i denne aldersgruppen som forklarer den gunstige inntektsutviklingen. Blant annet økte andelen sysselsatte kvinner i alderen 55-74 år fra 30 prosent i 1993 til 44 prosent i 2006, ifølge arbeidskraftundersøkelsen.

Økt yrkesdeltakelse blant kvinner er også en viktig forklaring på at inntektsforskjel-

Figur 2.1. **Kvinnens bruttoinntekt i prosent av menns bruttoinntekt. Ulike aldersgrupper. Median. 1993-2008. Prosent**

Kilde: Skattestatistikk, Statistisk sentralbyrå.

lene mellom menn og kvinner i alderen 50-59 år har blitt mindre de siste årene. Her har kvinnes inntekt i prosent av menns inntekt økt fra 60 til 70 prosent mellom 1993 og 2008. Også kvinner i alderen 67-79 år har økt inntektene sine mer sammenlignet med menn, men i denne aldersgruppen har utjevningen vært noe mindre enn for yngre seniorer.

Blant de aller eldste som er 80 år eller eldre, har derimot utviklingen gått i motsatt retning. Her har det tvert imot blitt større forskjeller mellom menns og kvinners bruttoinntekt. Mens kvinner i denne aldersgruppen tidlig på 1990-tallet hadde en bruttoinntekt tilsvarende om lag 80 prosent av mennenes inntektsnivå, er nivået falt til om lag 70 prosent i 2008. Det er trolig demografiske årsaker bak denne utviklingen. Høyere levealder har ført til at andelen menn blant 80-åringene øker, og siden menn i større grad enn kvinner i denne aldersgruppen mottar tilleggspensjoner i folketrygden, fører dette til større forskjeller i pensjonsutbetalingene – og dermed i bruttoinntekt – mellom kvinner og menn.

2.2. Husholdningsinntekter

Når vi beskriver befolkningens økonomiske levekår ut fra husholdningsinntekten, tar vi hensyn til at personer som bor sammen, inngår i et økonomisk fellesskap og kan dele på inntekter og utgifter. Husholdningsinntekten omfatter i tillegg flere skattefrie inntekter som ikke inngår i bruttoinntekten, men som likevel kan ha stor betydning for mottakerne. For pensjonister gjelder dette for eksempel inntekter som bostøtte og grunn- og hjelpestønad, og for barnefamilier inntekter som barnetrygd og kontantstøtte.

2.2.1. Eldre har bedre inntektsutvikling enn yngre

I det følgende skal vi se på utviklingen i økonomisk levestandard for ulike grupper av seniorbefolkningen de siste ti årene. For i noen grad å ta hensyn til at noen bor alene, mens andre bor sammen med andre, er husholdningsinntekten etter skatt beregnet per forbruksenhet. Når inntekten er beregnet per forbruksenhet, såkalt «ekvivalentinntekt», skal en i prinsippet ta hensyn til at store husholdninger trenger en høyere inntekt enn små husholdninger for å ha tilsvarende økonomisk levestandard.

Ekvivalentinntekt og forbruksvekter

En ekvivalensskala gir uttrykk for hvor mye inntekt en husholdning med gitte karakteristika, for eksempel to voksne og to barn, må ha for at deres levestandard skal være like høy som levestandarden til en enslig med en gitt inntekt. Det er utledet en hel rekke typer av ekvivalensskalaer, basert på forskjellige tilnærminger. I dette kapitlet er det benyttet den såkalte EU-skalaen. Ved bruk av denne skalaen gis første voksne husholdningsmedlem vekt lik 1, neste voksne vekt lik 0,5, mens barn får vekt lik 0,3.

En husholdning bestående av to voksne og to barn (det vil si vekt lik 2,1) må ved bruk av EU-skalaen ha en husholdningsinntekt på 420 000 kroner for å ha samme inntekt per forbruksenhet som en enslig med 200 000 kroner i inntekt.

På den annen side har store husholdninger stordriftsfordeler som små husholdninger ikke har. I det følgende er det benyttet den ekvivalensskalaen som brukes av EU. Den er regnet som en skala som gir moderate stordriftsfordeler. Vi viser ellers til egen tekstboks for nærmere omtale av ekvivalensskalaer og forbruksenheter.

Perioden 1997-2008 er preget av en meget sterk vekst i husholdningenes inntekter, slik også tabell 2.2 viser. Median ekvivalentinntekt i hele befolkningen (unntatt personer i studenthusholdninger) økte i faste priser fra knapt 197 000 kroner i 1997 til nær 286 000 kroner i 2008, en realvekst på 45 prosent. Yngre seniorer mellom 50 og 59 år hadde en noe svakere inntektsvekst enn befolkningen sett under ett, med en realvekst på 41 prosent. Det er likevel de i 50-årene som har høyest inntektsnivå blant seniorenene. I 2008 har denne gruppen en ekvivalentinntekt som ligger 17 prosent høyere enn befolkningen totalt.

Eldre seniorer har økt husholdningsinntektene mer i denne i perioden enn befolkningen i alt. Blant dem mellom 60 og 66 år var medianinntekten i 2008 hele 59 prosent høyere enn i 1997. Denne gruppen har dermed gått fra å ha en økonomisk levestandard (ekvivalentinntekt) omtrent lik den befolkningen i 1997 hadde, til å ligge 8 prosent over i 2008. Det er likevel de aller eldste som har opplevd den sterkeste inntektsøkningen i perioden. Yngre alderspensjonister hadde i 2008 en ekvivalentinntekt som var om lag 65 høyere enn det tilsvarende gruppe hadde i 1997, mens de aller eldste har økt inntektene med over 70 prosent. De aller eldste pensjonistene (80 år og eldre) har riktignok fremdeles i 2008 en inntekt etter skatt per forbruksenhet som ligger under inntektsnivået i befolkningen (69 prosent av inntektsnivået i befolkningen), men likevel klart nærmere

Tabell 2.2. **Utviklingen i husholdningenes inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala). Personer i ulike aldersgrupper. 1997 og 2008. Median i 2008-kroner**

	1997		2008		Prosent realvekst 1997-2008
	Median	Prosent av alle	Median	Prosent av alle	
50-59 år	237 000	120	335 000	117	41
60-66 år	194 000	99	308 000	108	59
67-79 år	148 000	75	244 000	85	65
80-	115 000	59	197 000	69	71
Alle personer ¹	197 000	100	286 000	100	45

¹ Alle personer i privathusholdninger unntatt personer i studenthusholdninger.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

enn det tilsvarende gruppe gjorde i 1997 (59 prosent).

2.3. Inntektssammensetning

Hvilke typer inntekter seniorbefolkningen mottar, varierer selvsagt med hvilken livsfase personene befinner seg i. Tabell 2.3 viser at blant husholdninger der hovedinntektstaker er i 50-årsalderen, vil husholdningsinntektene primært bestå av yrkesinntekter. I 2008 var denne andelen så høy som 82 prosent. I tillegg utgjør ulike typer stønader, først og fremst folketrygd, 11 prosent av samlet husholdningsinntekt, mens renteinntekter og andre kapitalinntekter utgjør 7 prosent.

For husholdninger der hovedinntektstaker er mellom 60 og 66 år er fremdeles yrkesinntektene den viktigste inntektskilden, men andelen er noe lavere enn blant dem mellom 50 og 59 år, 63 prosent. På den annen side vil det være flere i denne aldersgruppen som har blitt trygdemottakere, slik at ulike typer pensjoner og stønader utgjør om lag 29 prosent av samlet husholdningsinntekt. For pensjonisthusholdningene vil, som forventet, pensjoner fra folketrygden være den dominerende inntektskilden.

For husholdninger der hovedinntektstaker er mellom 67 og 79 år, utgjør folketrygden alene 57 prosent av samlet husholdnings-

inntekt, og ser en på summen av alle typer overføringer, utgjør slike inntekter 77 prosent av samlet inntekt. Resten av husholdningsinntekten er kapitalinntekter (11 prosent) og yrkesinntekter (12 prosent). Blant de aller eldste, der hovedinntektstaker er 80 år eller eldre, består husholdningsinntekten nesten utelukkende av overføringer som for eksempel folketrygd og tjenestepensjoner, med en andel på 87 prosent. Resten av husholdningsinntekten vil hovedsakelig bestå av kapitalinntekter.

Tabell 2.3 viser også hvilke endringer som har funnet sted i sammensetningen av husholdningsinntektene til seniorbefolkningen de siste årene.

2.3.1. Mer yrkesinntekt og mindre pensjon for 60-åringene

Blant husholdninger der hovedinntektstaker er i 50-årene, har det bare skjedd mindre endringer i inntektssammensetningen. Andelen som yrkesinntektene utgjør av samlet inntekt, har blitt marginalt lavere (1 prosentpoeng) fra 1997 til 2008, mens overføringene ble noe viktigere. Hovedforklaringen er at andelen uførepensjonister i denne aldersgruppen har økt.

Blant dem mellom 60 og 66 år er utviklingen en annen. For disse husholdningene har yrkesinntektens betydning økt betraktelig de siste årene, fra 55 prosent

Tabell 2.3. **Sammensetning av samlet husholdningsinntekt, etter hovedinntektstakers alder. 1997 og 2008. Prosent**

	50-59 år		60-66 år		67-79 år		80 år og over	
	1997	2008	1997	2008	1997	2008	1997	2008
Samlet inntekt	100	100	100	100	100	100	100	100
Yrkesinntekter	83	82	55	63	9	12	1	1
Kapitalinntekter	7	7	13	8	9	11	7	11
Overføringer	10	11	33	29	82	77	92	87
Av dette								
Pensjoner fra folketrygden	6	8	19	16	61	57	72	69
Tjenestepensjoner m.m.	1	2	11	12	19	18	17	17
Samlet inntekt (gjennomsnitt). Kroner	451 000	763 000	322 000	626 000	198 000	423 000	130 000	287 000

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

av samlet husholdningsinntekt i 1997 til 63 prosent i 2008. Samtidig har bidraget fra pensjoner og stønader blitt tilsvarende mindre. Det er blant annet et høyere innslag av yrkesaktive kvinner i denne aldersgruppen som forklarer denne utviklingen.

Vi har tidligere vist at kvinner mellom 60 og 66 år har nærmet seg mennenes inntektsnivå når det gjelder individuell bruttoinntekt. Det er nettopp økningen i andelen toinntektshusholdninger blant husholdningene der hovedinntektstaker er mellom 60-66 år, som forklarer hvorfor arbeidsinntekter har blitt stadig viktigere for denne gruppen. Blant annet økte andelen husholdninger med to yrkestilknyttede fra 19 til 24 prosent innenfor denne gruppen mellom 1997 og 2008.

Blant yngre alderspensjonister (hovedinntektstaker 67-79 år) er det derimot bare mindre endringer i sammensetningen av husholdningsinntektene, selv om vi også her finner at overføringene har blitt mindre viktige, mens både yrkesinntekter og kapitalinntekter har fått økt betydning. For de aller eldste husholdningene der hovedinntektstaker er 80 år eller eldre, har også overføringene blitt redusert som andel av

samlet inntekt, fra 92 til 87 prosent. Det er først og fremst kapitalinntektene som har blitt viktigere for denne gruppen. Dette skyldes en betydelig økning i finansformuen (som gir avkastning) blant de aller eldste. Dette er noe vi skal komme tilbake til.

2.4. Inntektsfordeling

I seniorbefolkningen er de økonomiske forskjellene størst i de yngste aldersgruppene og minst blant de eldste. Dette skyldes – som vi har vært inne på – ulike inntektssammensetning innenfor de ulike aldersgruppene. Mens yrkesinntektene er viktigste inntektskilde i husholdningene til seniorene i yrkesaktiv alder, er pensjoner og stønader hovedinntektskilden for de eldste. Ulikheten i fordelingen av yrkesinntekter er mye større enn for pensjoner.

Blant seniorer i yrkesaktiv alder har den rikeste femtedelen en gjennomsnittsinntekt som er mellom 3,2 og 3,4 ganger høyere enn femtedelen med lavest inntekt. Blant de eldre seniorene er forskjellen i gjennomsnittsinntekter mellom den høyeste og laveste femtedelen til sammenligning bare 2,5. Tabell 2.4 belyser utviklingen i ulikhet ved hjelp av tre generelle ulikhetsmål.

S80/S20 viser forholdstallet mellom gjennomsnittsinntektene (per forbruksenhet) til de rikeste og de fattigste 20 prosentene innenfor hver aldersgruppe.

Sammenlignet med 1997 er ikke inntektsfordelingen innenfor seniorbefolkningen særlig forskjellig i 2008. Imidlertid var ulikheten mye større i mellomliggende år, for eksempel i 2005 da dette ulikhetsmålet viste at den rikeste femtedelen blant dem mellom 50 og 59 år hadde nesten fem ganger høyere inntekt enn den fattigste femtedelen. Forklaringen på de store inntektsforskjellene dette året er svært høye utbetalinger av aksjeutbytte. Det er en inntektskomponent som er svært skjevt fordelt blant husholdningene. På grunn av endringer i beskatningen av slike inntekter fra og med 2006, har mottatt aksjeutbytte blitt betydelig redusert de siste årene, og inntektsfordelingen dermed blitt jevnere.

Det neste ulikhetsmålet (P90/P10) viser forholdstallet mellom inntekten til den personen som har høyere husholdningsinntekt (per forbruksenhet) enn 90 prosent av alle personer i gruppen (P90), og inntekten til den personen som har en husholdningsinntekt lavere enn 90 prosent av alle i samme gruppe (P10). Dette er et ulikhetsmål som i liten grad påvirkes av ekstremverdier i begge ender av fordelingen, slik tilfellet er for S80/S20. Det er derfor som forventet at dette ulikhetsmålet viser klart mindre variasjon i inntektsfordelingen mellom grupper og over tid. Men også her er fordelingen mer ulik blant de yngre seniorenne sammenlignet med eldre. For personer i 50-årene og mellom 60 og 66 år var forholdstallet henholdsvis 2,7 og 2,6 i 2008. Dette var om lag samme tall som i befolkningen totalt dette året. Tilsvarende forholdstall blant eldre seniorer var til sammenligning 2,3 og 2,1. Ut fra dette ulikhetsmålet har inntektsfordelingen vært relativt stabil for alle årene mellom 1997

Tabell 2.4. **Fordelingen av inntekt etter skatt¹ per forbruksenhet innenfor ulike aldersgrupper. 1997-2008**

	1997	2001	2005	2008
S80/S20				
Hele befolkningen uten studenter	3,4	3,1	4,5	3,4
50-59 år	3,2	3,1	4,9	3,2
60-66 år	4,0	3,2	4,9	3,4
67-79 år	2,8	2,6	3,9	2,8
80- år	2,4	2,3	3,3	2,5
P90/P10				
Hele befolkningen uten studenter	2,6	2,5	2,7	2,7
50-59 år	2,5	2,5	2,7	2,7
60-66 år	2,7	2,6	2,7	2,6
67-79 år	2,3	2,2	2,3	2,3
80- år	2,1	2,0	2,2	2,1
Gini-koeffisient				
Hele befolkningen uten studenter	0,243	0,233	0,319	0,240
50-59 år	0,234	0,227	0,342	0,243
60-66 år	0,288	0,233	0,345	0,243
67-79 år	0,217	0,199	0,291	0,214
80- år	0,182	0,172	0,266	0,188

¹ Negative beløp er satt lik 0.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

og 2008. Likevel indikerer tallene at ulikheten har økt noe blant 50-59 åringene, men blitt noe jevnere blant dem mellom 60 og 66 år.

Gini-koeffisienten, det siste ulikhetsmålet som vises, er et summarisk mål som varierer fra 1 (maksimal ulikhet) og til 0 (fullstendig likhet). Det viser om lag samme utvikling som de andre ulikhetsmålene. Yngre seniorer har en mer ujevn inntektsfordeling enn eldre, og ulikheten ser ut til å ha blitt noe større mellom 1997 og 2008 for denne gruppen, men har ellers endret

seg lite eller til og med blitt noe mindre (60-66 år) innenfor de andre gruppene.

2.5. Ulike grupper

Seniorbefolkningen i Norge er ingen homogen gruppe, og det er til dels store variasjoner i de økonomiske ressursene som individene rår over, blant annet på bakgrunn av kjennemerker som kjønn, utdanningsnivå, yrkestilknytning og husholdningstype. I tillegg har også innvandringsbakgrunn begynt å få betydning når det gjelder å forklare variasjoner i seniorbefolkningens inntektsnivå.

I tabell 2.5 ser vi se nærmere på inntektsnivået til ulike grupper innenfor seniorbefolkningen, slik det var i 2008. Tabellen viser hvilken medianinntekt de enkelte gruppene av seniorenas har i prosent av alle i samme aldersgruppe. Inntektsbegrepet er, som tidligere, husholdningens inntekt etter skatt per forbruksenhet.

I motsetning til individuell bruttoinntekt er det små forskjeller mellom menn og kvinner når det gjelder ekvivalentinntekt (se tekstboks). Dette er naturlig siden vi nå tar hensyn til inntekten til alle som bor i samme husholdning, og i tillegg regner med skattefrie inntekter (for eksempel bostøtte, barnetrygd og grunn- og hjelpestønad), som i større grad tilfaller kvinner enn menn (Tronstad 2007).

Det er likevel slik at kvinner jevnt over har en noe lavere ekvivalentinntekt enn menn. Minst forskjell er det blant 50-åringene, der kvinner har nesten samme inntektsnivå som menn (98 prosent av medianinntekten til menn), og størst forskjell blant 80-åringene der kvinners ekvivalentinntekt tilsvarende 85 prosent av mennenes inntekt. Den relativt store forskjellen mellom menn og kvinner blant de aller eldste skyldes trolig at menn i større grad enn kvinner i samme aldersgruppe bor i

parfamilier (ektepar), mens kvinner hovedsaklig bor alene (enker). Det er, som vi viser senere i dette kapitlet, klare forskjeller mellom aleneboendes og parfamiliers inntektsnivå.

De fleste seniorenas mellom 50 og 66 år bor i parhusholdninger, med eller uten hjemmeboende barn. Dette gjelder for 7 av 10 i dette alderssjiktet. De som bor i parhusholdninger, er klart bedre økonomisk stilt enn aleneboende. Mens de som bor i parhusholdninger, hadde en ekvivalentinntekt som lå 7 prosent høyere enn medianen for alle i aldersgruppen 50-59 år, hadde aleneboende et inntektsnivå som kun tilsvarte 77 prosent av medianinntekten for alle i aldersgruppen. Den samme forskjellen mellom par og enslige finner en for dem i alderen 60 til 66 år.

For de eldste seniorenas er det også en klar økonomisk fordel å tilhøre parhusholdninger, men her er forskjellen mellom par og enslige noe mindre enn den vi finner blant de yngre. Dette skyldes nok at det vil være mindre forskjeller mellom par og enslige når det gjelder pensjonsinntekt, enn hva tilfellet er for yrkesinntekter.

Utdanningsnivået i den norske befolkningen har økt betydelig med årene. Dette gjelder også blant seniorenas. Det er et gjennomgående trekk at andelen lavt utdannede er klart høyere i de eldre aldersgruppene, enn i de yngre. I 2008 hadde bare hver femte 50-59 åring grunnskole som høyeste fullførte utdanning, mens dette gjaldt for nær halvparten av 80-åringene (47 prosent). Tilsvarende har vel 28 prosent av de i 50-årene utdanning på universitets- eller høyskolenivå, mens dette er tilfellet for 11 prosent av de som er 80 år og over.

Det er samtidig en klar sammenheng mellom husholdningsinntekt og utdannings-

nivå, som det går fram av tabell 5. Særlig i de eldste aldersgruppene har de med høy utdanning klart bedre husholdningsøkonomi enn dem med lav utdanning. En person på 80 år eller over med kun grunnskole hadde for eksempel en ekvivalentinntekt tilsvarende 63 prosent av det en i samme aldersgruppe med universitetsutdanning har. «Gevinsten» ved å ha høy utdanning er imidlertid betydelig lavere blant yngre seniorer. Det er blant disse vi finner de minste inntektsforskjellene mellom dem med kort og lang utdanning. En på 50-59 år med grunnskole som høyeste utdanning har for eksempel en ekvivalentinntekt som tilsvarer 73 prosent av nivået til en i same aldersgruppe som har universitetsutdanning. En viktig forklaring på hvorfor utdanning ser ut til å bety mindre blant de yngre, er at de fleste her bor i parhusholdninger. Dermed påvirkes størrelsen på husholdningsinntektene også av eventuell ektefelles eller samboers inntekt og utdanningsnivå.

2.5.1. Betydelig bedre økonomi for yrkesaktive eldre

Tidligere undersøkelser har vist at eldre med høy utdanning har større sannsynlighet for å stå lenger i jobb enn dem med lav utdanning (NOU 2004:1). Det er derfor ikke overraskende at vi finner om lag det samme mønsteret for yrkesaktivitet som for utdanning. Seniorer som er yrkestilknyttet, har klart høyere husholdningsinntekter enn dem som er trygdemottakere, og forskjellen øker med stigende alder. Blant personer i 50-årene er de fleste fremdeles yrkestilknyttet¹ (77 prosent), men en relativt stor gruppe har også blitt trygdemottakere (18 prosent) – først og fremst av uførepensjon. Inntektsnivået til trygdemottakerne i denne aldersgruppen

er likevel bare 70 prosent av hva inntektsnivået til de yrkestilknyttede er.

Blant personer mellom 60 og 66 år er, som forventet, innslaget av trygdemottakere høyere, med en andel på 45 prosent. Men også i denne gruppen har de som fremdeles er yrkestilknyttet, klart høyere økonomisk levestandard enn dem som er trygdemottakere. Median ekvivalentinntekt for trygdemottakerne tilsvarer for eksempel bare 74 prosent av inntektsnivået til de yrkestilknyttede. Det er likevel blant de yngre alderspensjonistene i aldersgruppen 67-79 år at det særlig lønner seg å være yrkesaktiv. Median ekvivalentinntekt for de yrkestilknyttede i denne aldersgruppen ligger hele 65 prosent over nivået til dem som ikke lenger er yrkesaktive. Selv om det har blitt flere alderspensjonister som er yrkestilknyttet de siste årene, utgjør de fremdeles bare vel 3 prosent av alle i aldersgruppen 67 til 79 år i 2008.

2.5.2. Innvandrere som er blitt seniorer

Det har blitt flere innvandrere i Norge de siste årene. Selv om innvandrerne er yngre enn befolkningen totalt, er det likevel en økende andel innvandrere også blant seniorenene. I 2008 hadde for eksempel 5 prosent av de i 50-årene sin opprinnelse fra Øst-Europa, Asia, Afrika eller Latin-Amerika. Blant de eldre seniorenene er det likevel ennå relativt få innvandrere fra disse områdene, om lag 2 prosent.

Det er et betydelig inntektsgap mellom seniorer som er norskfødte, og de som er innvandrere. Forskjellen er størst for personer i yrkesaktiv alder. Median ekvivalentinntekt for innvandrere i aldersgruppene 50-59 år og 60-66 år ligger for eksempel på om lag 70 prosent av inntektsnivået for alle i disse aldersgruppene. Forskjellen er noe mindre blant de aller eldste. Det er imidlertid fremdeles få

¹ Yrkestilknyttet er her definert som å ha en yrkesinntekt større enn minstepensjonen til en enslig person, det vil si om lag 131 000 kroner i 2008.

Tabell 2.5. **Inntektsnivået for ulike grupper av seniorbefolkningen. 2008. Median ekvivalentinntekt i prosent av alle i aldersgruppen**

	50-59 år		60-66 år		67-79 år		80- år	
	Median- inntekt	Andel personer	Median- inntekt	Andel personer	Median- inntekt	Andel personer	Median- inntekt	Andel personer
Alle	100	100	100	100	100	100	100	100
Kjønn								
Kvinner	99	49,2	96	49,8	95	53,7	93	63,1
Menn	101	50,8	104	50,2	106	46,3	110	36,9
Husholdningstype								
Aleneboende	77	19,3	77	22,3	82	32,0	88	59,0
Par	107	70,5	107	71,3	107	61,8	113	34,1
Andre husholdninger	87	10,2	98	6,3	116	6,2	137	6,9
Utdanningsnivå								
Grunnskole	85	19,7	84	24,3	87	37,4	90	47,5
Videregående	99	49,7	99	50,9	103	45,7	106	40,7
Høgskole/universitet	116	28,4	125	23,8	136	16,0	144	10,7
Uoppgitt	67	2,1	67	1,0	68	0,9	80	1,1
Sosioøkonomisk status								
Yrkestilknyttet	107	77,4	116	50,2	163	3,4	:	0,2
Trygdemottaker	75	18,0	86	44,5	99	96,3	100	99,6
Andre	57	4,6	66	5,3	:	0,3	:	0,2
Innvandringsbakgrunn								
Uten innvandringsbakgrunn	101	95,0	101	97,7	100	98,3	100	99,3
Personer med innvandrerbakgrunn fra Øst-Europa, Afrika, Asia eller Latin-Amerika	71	5,0	70	2,3	71	1,7	83	0,7
Antall personer	605 554		373 753		389 218		188 465	

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

eldre innvandrere i denne aldersgruppen. Den store forskjellen i ekvivalentinntekt blant yngre seniorer skyldes for en stor del svakere yrkestilknytning i innvandrerhusholdningene, sammenlignet med dem uten innvandringsbakgrunn.

2.6. Utsatte grupper i seniorbefolkningen

Selv om norske seniorer generelt har en romslig økonomi og i tillegg har opplevd en bedre inntektsutvikling det siste tiåret

enn yngre, finnes det fremdeles seniorer som bor i husholdninger med relativt lave inntekter. Det er særlig to grupper vi skal omtale nærmere: aleneboende minstepensjonister og personer med supplerende stønad på grunn av kort botid i Norge.

Det har blitt færre minstepensjonister de siste årene. Ved utgangen av 2008 var det om lag 211 000 minstepensjonister i privathusholdninger i Norge. De fleste minstepensjonistene bor sammen med

andre som ikke er minstepensjonister, og har en økonomi som ikke skiller seg nevneverdig fra andre pensjonister. Vel en tredjedel (37 prosent) av minstepensjonistene bor alene. Sammenlignet med andre seniorer og befolkningen totalt har denne gruppen relativ lav husholdningsinntekt. Aleneboende minstepensjonister kan videre deles inn i de som er alderspensjonister, og de som er uførepensjonister. Den første gruppen omfatter om lag 61 000 personer, mens om lag 15 000 er uførepensjonister. Nær 80 prosent av aleneboende uførepensjonister med minstepensjon er mellom 50 og 66 år.

Personer som er 67 år eller eldre, med så kort botid i Norge at de ikke har lang nok opptjening i folketrygden til å ha rett på pensjon, kan ha rett på supplerende stønad. Denne ytelsen ble innført i 2006, og ligger på samme nivå som minstepensjonen til en enslig. I 2008 var det knapt 3 000 mottakere av supplerende stønad.

Både aleneboende minstepensjonister og mottakere av supplerende stønad har, som forventet, et inntektsnivå som ligger klart under inntektsnivået til resten av seniorbefolkningen eller befolkningen generelt. Som tabell 2.6 viser, hadde begge disse gruppene i 2008 en ekvivalentinntekt som tilsvarte om lag 52-53 prosent av medianinntekten i hele befolkningen. Minstepensjonistene har likevel hatt en gunstigere inntektsutvikling enn befolkningen i alt de

siste årene. Mens medianinntekten i befolkningen økte med 45 prosent fra 1997 til 2008 i faste priser, økte minstepensjonistenes medianinntekt med 55 prosent.

En nærmere gjennomgang av inntektsforholdene til aleneboende minstepensjonister og personer med supplerende stønad viser at minstepensjonistene med alderspensjon har de laveste inntektene. Det er likevel uførepensjonistene som ser ut til å ha de dårligste økonomiske levekårene. Nærmere hver fjerde aleneboende uførepensjonist med minstepensjon mottar sosialhjelp, og to av tre får bostøtte. Dette er klart flere enn blant alderspensjonistene (Enes 2010). Også mange av mottakerne av supplerende stønad er avhengige av behovsprøvde ytelser som sosialhjelp og bostøtte. Nær 80 prosent av alle i denne gruppen mottar bostøtte, og hver fjerde mottar sosialhjelp.

2.7 Formue

De fleste seniorenne er kommet i en livsfase der de store etableringskostnadene er unnagjort, og der formuen øker som følge av nedbetaling av gjeld og økt sparing. Gjelda faller med stigende alder, mens verdien av bankinnskudd og andre verdipapirer tilsvarende øker, slik figur 2.2 viser. Norske 50-åringer hadde i 2008 fremdeles relativt mye gjeld. Medianverdien var om lag 770 000 kroner.

Tabell 2.6. **Utviklingen i husholdningenes inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala). Aleneboende minstepensjonister og personer med supplerende stønad. 1997 og 2008. Median i 2008-kroner**

	1997		2008		Prosent realvekst 1997-2008
	Median	Prosent av alle	Median	Prosent av alle	
Aleneboende minstepensjonister	99 000	50	153 000	53	55
Personer med supplerende stønad ¹	:	:	149 000	52	:
Alle personer ²	197 000	100	286 000	100	45

¹ Ordningen med supplerende stønad til personer med kort botid ble innført 1. januar 2006.

² Alle personer i privathusholdninger unntatt personer i studenthusholdninger.

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

Det er imidlertid et dramatisk fall i gjeldsnivået når en går oppover i aldersfordelingen. Blant 55-åringene er medianen redusert til om lag 600 000 kroner, og faller ytterligere til i underkant av 400 000 kroner for dem som er 60 år. Gjelda faller ytterligere, slik at ved fylte 75 år er de fleste i 2008 gjeldsfrie.

2.7.1. Betydelig vekst i finansformuen

Samtidig med at gjelda faller, øker de oppsparte midlene i form av finanskapital. Mens median finanskapital for 50-åringene var om lag 160 000 kroner, er tilsvarende beløp 100 000 kroner høyere blant dem som er ti år eldre. Finansformuen fortsetter å øke helt fram til 80-årsalderen, der medianen ligger på over 350 000 kroner (det vil si at minst halvparten av 80-åringene har en formue høyere enn dette). Figuren viser ellers at det skjer et skifte ved 62-årsalderen. Fra nå av vil finanskapitalen overstige gjelda.

Datagrunnlaget som benyttes til å vise husholdningenes formue, har imidlertid noen klare svakheter som gjør det vanske-

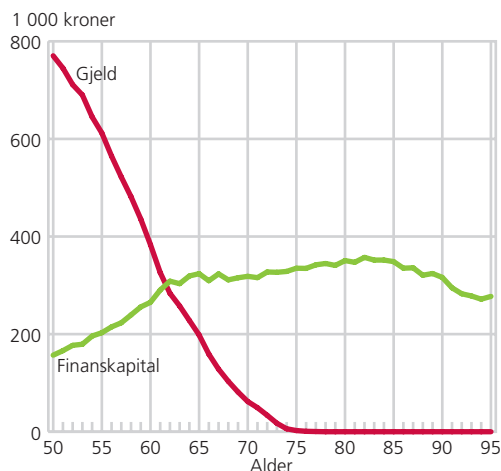
lig å gi et korrekt bilde på hvilke oppsparte midler husholdningene faktisk besitter. Det er først og fremst de lave ligningstakstene på boliger og annen realkapital som volder problemer. Det er en kjent sak at ligningsverdiene bare utgjør en brøkdel av den faktiske markedsverdien til boligen. Når vi likevel viser tall for realkapitalen til seniorbefolkningen, kan en trygt gå ut i fra at de reelle verdiene ligger lang høyere (Statistisk sentralbyrå 2009).

Tabell 2.7 viser både gjennomsnitt og median for seniorbefolkningens realkapital, finanskapital og gjeld. Det vil gå fram av tabellen at det er store forskjeller mellom gjennomsnitt og median, særlig for finanskapital. Forklaringen er selvsagt at formuen er svært skjevt fordelt i befolkningen. Noen få personer kan ha svært store formuer og dermed dra opp gjennomsnittsverdien for hele gruppen. Medianverdien vil her på mange måter gi et mer representativt bilde på hva som er «vanlig» formue og gjeld innenfor de ulike husholdningene.

Den gjennomsnittlige finansformuen er høyest for personer i aldersgruppen 60-66 år med nær 1,1 millioner kroner i 2008. Men også de mellom 50 og 59 år og mellom 67 og 79 år, har i gjennomsnitt bankinnskudd og andre verdipapirer som ligger på om lag 1 million kroner. Når det gjelder medianen, er det derimot de aller eldste seniorene på 80 år eller eldre som har mest i finansformue, med 382 000 kroner. Når det gjelder gjeldsnivået, viser både gjennomsnitt og median at personer i alderen mellom 50-59 år har høyest gjeld. I 2008 hadde de i gjennomsnitt 1 069 000 kroner i gjeld, mens medianen lå på 679 000 kroner.

Både formuen og gjelda har økt siden 1997. For personer mellom 60 og 66 år økte for eksempel median finansformue

Figur 2.2. Husholdningens finansformue og gjeld for personer i ulike aldersgrupper. Median. 2008. Kroner

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.7. Husholdningens formue og gjeld for personer i ulike aldersgrupper. 1997 og 2008. Gjennomsnitt og median i 2008-kroner

	Gjennomsnitt		Endring i prosent	Median		Endring i prosent
	1997	2008		1997	2008	
50-59 år						
Realkapital	501 000	696 000	39	402 000	554 000	38
Finanskapital	496 000	1 045 000	111	161 000	240 000	49
Gjeld	507 000	1 069 000	111	306 000	679 000	122
60-66 år						
Realkapital	408 000	683 000	68	317 000	539 000	70
Finanskapital	496 000	1 090 000	120	190 000	349 000	83
Gjeld	255 000	673 000	164	69 000	299 000	334
67-79 år						
Realkapital	277 000	514 000	86	214 000	407 000	90
Finanskapital	496 000	936 000	89	236 000	379 000	61
Gjeld	255 000	321 000	26	0	35 000	
80-						
Realkapital	127 000	314 000	147	91 000	253 000	179
Finanskapital	385 000	815 000	112	172 000	382 000	122
Gjeld	41 000	144 000	249	0	0	

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

med over 80 prosent, målt i faste priser, mens de aller eldste på 80 år eller eldre mer enn doblet finansformuen i perioden. Men også gjelda har økt innefor alle aldersgrupper av seniorbefolkningen. Dette tyder på at mange seniorer tar opp mer gjeld enn tidligere generasjoner og bruker lengre tid på å nedbetale lånene.

2.8. Forbruket øker både i kroner og i realverdi

Økonomiske ressurser setter rammer for hvor mye penger den enkelte har til eget forbruk. Hva en prioriterer å bruke pengene på, påvirkes i stor grad av behov og livsstil.

Datakilder

Dataene er hentet fra forbruksundersøkelsene, årlige undersøkelser hvor Statistisk sentralbyrå samler inn opplysninger om utgifter i private husholdninger. På grunn av små årlige utvalg kan vi bare publisere tall for enkeltgrupper ved å slå utvalgene i forbruksundersøkelsene for tre år sammen (resultater tidfestes da for eksempel ved 2007-2009). Forbruket blir målt for husholdningen under ett, ikke for enkelte medlemmer, for eksempel barn. Skal vi se på enkeltpersoner, må vi bruke data på aleneboende.

Forbruk omfatter husholdningens utbetalinger, unntatt utgifter til direkte skatter, trygdepremie, gitte gaver, realinvesteringer (for eksempel kjøp av bolig og utgifter til bygging og påbygging av bolig) og kontraktmessig sparing (pensjonsinnskudd, avdrag på lån, livsforsikring med videre). I tillegg til utbetalingene omfatter forbruk verdien av forbruket av egenproduserte varer og mottatte gaver.

Tabell 2.8. **Utgift per husholdning per år i ulike aldersgrupper, etter vare- og tjenestegruppe. 2007-2009. 2009-priser. Kroner og prosent**

	Alle Pro- hushold- ninger	sent	Under 30 år	Pro- sent	30-39 år	Pro- sent	40-49 Pro- år sent	50-59 år	Pro- sent	60-66 år	Pro- sent	67 år Pro- og sent over		
Forbruks- utgift i alt	395 100	100	274 600	100	442 800	100	474 500	100	422 000	100	369 000	100	301 700	100
Matva- rer og alkoholfrie drikke- varer	46 500	12	28 700	10	51 400	12	58 900	12	48 700	12	43 000	12	37 900	13
Alkohol- drikker og tobakk	10 300	3	8 400	3	8 400	2	10 900	2	12 400	3	12 800	4	7 600	3
Klær og skotøy	20 900	5	21 100	8	25 900	6	28 500	6	20 200	5	14 400	4	9 300	3
Bolig, lys og brensel	123 400	31	82 600	30	129 900	29	135 300	29	134 800	32	123 700	34	115 400	38
Møbler og hushold- nings- artikler	23 300	6	17 400	6	25 300	6	27 100	6	26 800	6	21 100	6	16 300	5
Helsepleie	10 100	3	6 500	2	8 500	2	11 600	2	10 000	2	11 000	3	12 600	4
Transport	64 500	16	38 300	14	78 700	18	77 900	16	72 700	17	61 500	17	38 500	13
Post- og tele- tjenester	7 600	2	7 500	3	7 700	2	10 500	2	7 500	2	5 700	2	4 800	2
Kultur og fritid	49 300	13	33 600	12	54 100	12	64 700	14	52 200	12	46 800	13	31 900	11
Utdanning	900	0	1 800	1	500	0	1 200	0	1 200	0	100	0	0	0
Restau- rant- og hotell- tjenester	13 600	3	14 400	5	17 200	4	15 600	3	13 100	3	10 700	3	8 500	3
Andre varer og tjenester	24 700	6	14 300	5	35 200	8	32 300	7	22 400	5	18 200	5	18 900	6

Kilde: Forbruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

Den gjennomsnittlige årlige forbruksutgiften for eldre er på 301 700 kroner - lavere enn for yngre aldersgrupper. Yngre seniorer (50-59 år) har en forbruksutgift på 422 000 kroner og dermed den høyeste forbruksutgiften blant seniorbefolkningen.

Andelen som brukes på matvarer og alkoholfrie drikkevarer, er ganske lik for alle aldersgruppene, blant seniorene og generelt i befolkningen, uavhengig av forbruksnivå i alt. Derimot stiger andelen av

utgiftene som går til bolig, lys og brensel med økende alder. Mens yngre seniorer har en utgift til bolig, lys og brensel på 134 800 kroner, og dette utgjør 32 prosent av utgiftene, har de eldre over 66 år en utgift på 115 400 kroner, som utgjør hele 38 prosent av utgiftene deres.

Utgiftene til reiser og transport er ganske lik for de første aldersgruppene i seniorgruppen (50-59 og 60-66 år) med en utgift på mellom 72 700 til 61 500 kroner, det vil

si 17 prosent av de samlede forbruksutgiftene. De som er eldre (over 67 år), bruker 38 500 kroner på reiser og transport, tilsvarende 13 prosent av deres utgifter. Ellers bruker de forskjellige aldersgruppene ganske like andeler på de forskjellige vare- og tjenesteområdene, men de eldre bruker minst i kroner, siden deres totalforbruk også er lavest.

2.9. Stor realvekst i forbruket

Sammenligner vi resultatene fra 2007-2009 med hva som kom fram i 2001-2003 (Ugreninov 2005)² (omregnet til 2009 priser), vil vi da se at det har vært en realvekst i totalforbruket i befolkningen generelt, og spesielt for seniorenene?

Mens alle husholdninger sett under ett har hatt en realvekst i totalforbruket på 17 prosent de siste seks årene, har de eldste hatt en vekst på 25 prosent i gjennomsnitt. Altså en vekst som er 8 prosentpoeng høyere enn for alle husholdningene.

Bakgrunnen for dette er at det foregår en utskiftning av husholdninger i den eldste gruppen som forandrer denne. Det kommer inn nye husholdninger i gruppen med bedre råd, det vil si høyere pensjoner, mens det blir færre eldre med lav pensjon eller minstepensjon. Resultatet er at flere får muligheten til et høyere forbruk. Den nye gruppen eldre er også vant til et høyere forbruksnivå, samtidig som den tilpasser forbruksmønsteret sitt til den nye livssituasjonen. De nye eldre er ved stadig bedre helse. Bedre helse kombinert med bedre økonomi gjør at de ønsker seg et aktivt liv. Dette setter spor i prioriteringene for forbruket.

Veksten i forbruket er derfor ikke jevnt fordelt på de ulike varer og tjenester. Forbruksveksten hos de eldste er størst på

Tabell 2.9. **Realøkning i forbruket for allehusholdninger og husholdninger med hovedinntektstaker over 66 år, etter vare- og tjenestegruppe. 2001-2003 – 2007-2009. Prosent**

	Alle hushold- 67 år og over ninger	
Forbruksutgift i alt	17	25
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	19	30
Alkoholrikke og tobakk	5	19
Klær og skotøy	15	3
Bolig, lys og brensel	37	37
Møbler og husholdningsartikler	-2	-12
Helsepleie	5	20
Transport	10	32
Post- og teletjenester	-10	5
Kultur og fritid	16	5
Utdanning	-17	-41
Restaurant- og hotelltjenester	3	72
Andre varer og tjenester	2	26

Kilde: Forbruksundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå.

transport og restaurant- og hotelltjenester. På transportområdet er det særlig kjøp av egne transportmidler som utgjør tyngden. Kronebeløpet som går til transport, er fortsatt mindre for de eldste enn de andre aldersgruppene og alle husholdningene sett under ett. Men mens alle husholdninger sett under ett hadde en realøkning i forbruket til transport på 10 prosent, hadde de eldste en realøkning på hele 32 prosent i utgiftene til transport. Dette skyldes at nye grupper som kommer opp i denne alderen, har med seg forbruksvanene de er vant med fra yngre dager. Det å eie egen bil er for disse en naturlig ting.

Samtidig ser vi at mens alle husholdninger sett under ett ikke har noen særlig realøkning i forbruket av hotell- og restauranttjenester, har den eldste gruppen en realøkning på dette området på hele 72 prosent. Også dette skyldes at «nye eldre» har kombinasjonen av bedre økonomi og god helse, og at de i tillegg har med seg et yngre forbruksmønster.

² SA 72: Seniorer i Norge

Ser vi på de andre vare- og tjenestegruppene, er ikke forskjellene så store. Men det er en større økning i seniorenes realforbruk av matvarer og alkoholdige drikker og tobakk enn for alle husholdninger sett under ett. For klær og skotøy har de eldre en mindre økning enn alle sett under ett. Mens for utgiftene til bolig lys og brensel ligger de likt, her blir det da også tillagt en beregnet husleie for eiere, som dannes på grunnlag av markedsleien for eiere.

For de andre og mindre vare- og tjenestegruppene varierer endringene i mønsteret. Posten «Andre varer og tjenester» (for eksempel personlige varer, pleietjenester og finanstjenester) har for eldre en realøkning på 26 prosent. Økningen for eldre er særlig i utgiftene til personlig pleie.

2.10. Det skjer en utjevning mellom yngre og eldre

Forbruket i den eldste gruppen er i snitt lavere enn for de andre aldersgruppene, men så er også pensjonsutbetalingene for de fleste lavere enn lønnsinntekten. Samtidig ser vi at det er en utjevning. De eldste nærmer seg de yngre i forbruk og forbruksmønster. Dette skyldes at stadig flere i den eldste gruppen har høyere pensjonsinntekter. Mens antallet husholdninger med lav pensjon eller bare minstepensjon synker. Husholdningene i den eldste gruppen har en stadig økende kjøpekraft, og dette kommer fram i forbruket.

Referanser

Enes, A.W. (red.) (2010): *Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper 2009*, Rapporter 2010/03, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/05/01/rapp_ekonomi_levekaar/rapp_201003/rapp_201003.pdf

NOU (2004:1): Modernisert folketrygd. Bærekraftig pensjon for framtida. <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/dok/nouer/2004/nou-2004-1.html?id=383364>

Statistisk sentralbyrå (2009): Selveide boliger, forholdet mellom ligningsverdi og salgssum, 2006-2007, frigitt 1. april. <http://www.ssb.no/sbolig/>

Tronstad, K.R. (red.) (2007): Fordelingen av ressurser mellom kvinner og menn. Inntekt, sysselsetting og tidsbruk, Rapporter 2007/01, Statistisk sentralbyrå. http://www.ssb.no/emner/06/01/rapp_200701/rapp_200701.pdf

Ugreninov, Elisabeth (red.) (2005): Seniorer i Norge, Statistiske analyser 2005/72, Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/00/02/sa72/>

Nyttige lenker

Statistisk sentralbyrå (2010): Fortsatt regionale forskjeller i forbruket, 9. juni 2010. <http://www.ssb.no/forbruk/>

Statistisk sentralbyrå: <http://www.ssb.no/emner/05/02/fbu>